С. О. Остапенко,
аспірант кафедри міжнародної економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: 0000-0001-7653-4787

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.11.131

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПРОЦЕСІ ВІДТВОРЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

S. Ostapenko,
Postgraduate student of the Department of Global Economy,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

THE ROLE OF THE GOVERNMENT IN THE RESUMPTION PROCESS OF THE UKRAINIAN
AGRICULTURE POTENTIAL

Розкрито зміст та особливості відтворювального підходу до регулювання аграрного сектора в умовах ненасиченого агропродовольчого ринку. Визначено напрями формування системи державно-ринкового регулювання відтворювального процесу в сільському господарстві на сучасному етапі його розвитку.

Найважливішим завданням розвитку сільського господарства є забезпечення сталого відтворювального процесу в цій галузі, збалансоване взаємозалежне його функціонування і розвиток за всіма стадіями, включаючи виробництво, розподіл, обмін і споживання. Такий відтворювальний підхід означає стійкість безперервного і розширеного відновлення сільськогосподарського виробництва. Зарубіжний і внутрішній досвід розвитку сільського господарства показує, що в умовах ринкової економіки не забезпечується стійке розширене відтворення, не провадиться пропорційне і своєчасне відшкодування за вартістю і в натурі всіх складових частин валового продукту галузі. У зв'язку з цим проблема механізмів регулювання сільського господарства стає особливо значущою саме в воспроизводственном аспекті.

У сучасній літературі переважають два підходи до дослідження проблем регулювання сільського господарства: 1) регулювання виробництва, 2) регулювання ринку. На наш погляд, обидва підходи є кілька односторонніми, що не дозволяють комплексно підійти до вирішення проблеми збалансованості виробничих можливостей суспільства і його потреб у продукції агропродовольчого сектору економіки. Недоліком виробничого підходу є те, що регулювання розглядається в основному з позиції повного використання виробничих (факторних) можливостей галузі та забезпечення зростання виробництва без достатнього врахування абсолютних і платоспроможних потреб суспільства. Дослідження, присвячені регулюванню агропродовольчого ринку, приділяють велику увагу збалансованості попиту, пропозиції, ціноутворення, але при цьому недостатньо розробляються питання регулювання раціонального використання наявних факторів виробництва, їх своєчасного відшкодування у вартісній та натуральній формі у взаємозв'язку з мінливими потребами суспільства в продукції галузі.

Механізм регулювання відтворення в галузі може істотно відрізнитися по етапах розвитку сільського господарства і агропродовольчого ринку, а також по фазах відтворювального процесу. Залежно від особливостей зазначених етапів і фаз у галузі може функціонувати переважно ринковий механізм або ж різні форми змішаного державно-ринкового механізму регулювання. Форми державно-ринкового механізму відрізняються співвідношенням між ринковими і державними методами, а також спрямованістю і конкретними методами державного регулювання економіки.

У світі умов членства в СОТ і ефективного здійснення відтворювального процесу в регіонах важливим напрямом є перегляд структури витрат на сільське господарство консолідованого бюджету в бік зміни співвідношення і якісної спрямованості витрат державного і регіонального бюджетів. У світовій практиці заходи з регулювання цін — цінові дотації, інтервенції, компенсації вартості ресурсів та інше повинні допускатися тільки на державному рівні.

The content and features of the resumption approach to the regulation of the agricultural sector in the conditions of unsaturated agricultural goods market are covered. The directions and basics of state-market system regulations are determined.

The most important task of agricultural development is to ensure a sustainable resumption process in this area, its balanced interdependent functioning and development at all stages, including production, distribution, exchange, and consumption. The resumption approach means sustainability of continuous and extended development of agricultural production.

Analysis of foreign and domestic experience in field of agriculture market facilitation shows that market economy does not provide a stable expanded resumption, and sometimes hinders proportional and timely reimbursement of costs from all components of the gross product of the industry. The problem of agriculture regulatory mechanisms becomes particularly significant in the domestic production aspect. In the modern literature two approaches of agriculture regulation analysis prevail: 1) regulation of production, 2) regulation of the market. In our opinion, both approaches are one-sided, which cannot be claimed as a comprehensive approach to solving the problem of balancing the productive capacity of society and its agri-food needs. Main disadvantage of the production approach is that regulation is considered mainly from the standpoint of full use of production (factor) capabilities of the industry and ensure production growth without sufficient analysis of society needs. Researches focused on the regulation of the agri-food market pays great attention to the balance of demand, supply, pricing, but insufficiently addresses to issues of regulations regarding rational use of production factors, their timely reimbursement with relation to changing societal needs.

The regulation mechanism of resumption in the industry can differ significantly depending on development stage of agriculture and agri-food market, as well as in different phases of the resumption process. Depending on the features of these stages and phases in the industry may operate mainly a market mechanism or various forms of mixed state-market regulatory mechanisms. Forms of state regulation of the agriculture markets varies in mechanisms and are different between methods, as well as in direction and specific approaches.

Considering WTO membership and the effective implementation of resumption process in rural areas, an important decision is to revise the structure of government agricultural budget expenditures and facilitate rebalancing towards more productive ratios and ensure rationality of these expenditures. In world practice, measures to regulate prices — price subsidies, interventions, compensation for the cost of resources, etc. should be allowed only at the state level.

*Ключові слова: державне регулювання, процес відтворення, сільське господарство, аграрний ринок.
Key words: state regulation, resumption process, agriculture, agriculture market.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Найважливішим завданням розвитку сільського господарства є забезпечення сталого відтворювального процесу в цій галузі, збалансоване взаємопов'язане його функціонування та розвиток на всіх стадіях, включаючи виробництво, розподіл, обмін та споживання. Такий відтворювальний підхід означає стійкість безперервного та розширеного відновлення сільськогосподарського виробництва. Зарубіжний та вітчизняний досвід розвитку сільського господарства показує, що в умовах ринкової економіки не забезпечується стале розширене відтворення, не здійснюється пропорційне та своєчасне відшкодування за вартістю та в натурі всіх складових частин валового продукту галузі. У зв'язку з цим проблема механізмів регулювання сільського господарства стає особливо значущою саме у відтворювальному аспекті.

Попри достатню розробленість теорії суспільного відтворення, комплексний підхід до організаційно-економічного забезпечення оновлення матеріально-технічної бази у сільськогосподарських товаровиробників відсутній. Водночас посилення негативних тенденцій в розвитку суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки вимагає концептуального підходу до забезпечення відтворення матеріально-технічних ресурсів. У нинішніх умовах функціонування сільськогосподарських товаровиробників дослідження відтворювального процесу набуває не фрагментарного характеру, а комплексної направленості вивчення і вимагає розробки наукових засад здійснення відтворення матеріально-технічних ресурсів сільськогосподарських товаровиробників як сукупності теоретико-методологічних положень і методичного інструментарію, які дозволяють із позиції системного підходу взаємопов'язати відтворювальні потоки, забезпечити оновлення

матеріально-технічної бази та забезпечити її економічне зростання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Відтворювальні процеси й раціональне використання ресурсів у сільському господарстві досліджували відомі вчені: В. Андрійчук, О. Бугуцький, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Даниленко, М. Дем'яненко, С. Дусановський, О. Здоровцов, М. Єрін, В. Іванишин, Д. Крисанов, І. Лукінов, В. Мертенс, В. Месель-Веселяк, О. Могильний, О. Онищенко, О. Олійник, І. Охріменко, Б. Пасхавер, Г. Підлісецький, М. Пугачов, А. Стельмашук, В. Трегобчук, О. Улянченко, Г. Черевко, В. Шиян, О. Шпичак, О. Шубравська та інші.

Водночас багато питань, пов'язаних із забезпеченням стійкості економічного розвитку суб'єктів господарювання галузі, проведенням системного аналізу оцінки формування та відтворення матеріально-технічних ресурсів у сільському господарстві на рівні підприємства, якісною оцінкою їх стану та забезпеченням матеріально-технічними ресурсами товаровиробників, залишаються недостатньо вивченими й дискусійними, що вимагає проведення подальших досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі узагальнення теоретичних досліджень науковців запропонувати практичні рекомендації щодо обґрунтування напрямків державної підтримки відтворення потенціалу сільського господарства України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасній літературі переважають два підходи до дослідження проблем регулювання сільського господарства: 1) регулювання виробництва, 2) регулювання ринку. На наш погляд, обидва підходи є дещо односторонніми, які не дозволяють комплексно підійти до вирішення проблеми збалансованості виробничих можливостей суспільства та його потреб у продукції агропродовольчого сектору економіки. Недоліком виробничого підходу є те, що регулювання розглядається в основному з позиції повного використання виробничих (факторних) можливостей галузі та забезпечення зростання виробництва без достатнього врахування абсолютних та платоспроможних потреб суспільства. Дослідження, присвячені регулюванню агропродовольчого ринку, приділяють велику увагу збалансованості попиту, пропозиції, ціноутворенню, але при цьому недостатньо розробляється питання регулювання раціонального використання готівкових факторів виробництва, їх своєчасного відшкодування у вартісній та натуральній формі у взаємозв'язку зі змінними потребами суспільства в продукції галузі. Усунути зазначені недоліки і водночас поєднати переваги розглянутих методів регулювання дозволяє відтворювальний підхід до регулювання аграрної економіки. Як відомо, теорія відтворення поєднує у собі теорію виробництва та теорію реалізації. К. Маркс, розробляючи теорію відтворення, проаналізував умови, необхідні для відтворення, які включають: 1) умови виробництва (визначаються наявними виробничими можливостями); 2) умови реалізації (визначаються: пропорційністю відтворювальної вартісної та натурально-речовинної структури валового продукту сільського господарства та платоспроможними потребами суспільства у продукції галузі). Розширене відтворення сільському господарстві лімітується, з одного боку, наявними виробничими (факторними) можливостями, з іншого — обсягом ринку, що у кожен момент визначається попитом на сільськогосподарську си-

ровину та продовольство. Можливості зростання попиту на вироблену в країні продукцію лімітуються: розмірами доходів і рівнем насиченості потреб населення у продовольстві, можливостями експорту тощо [1].

Механізм регулювання відтворення у галузі може суттєво відрізнитися за етапами розвитку сільського господарства та агропродовольчого ринку, а також за фазами відтворювального процесу. Залежно від особливостей зазначених етапів і фаз у галузі може функціонувати переважно ринковий механізм або різні форми змішаного державно-ринкового механізму регулювання. Форми державно-ринкового механізму відрізняються співвідношенням між ринковими та державними методами, а також спрямованістю та конкретними методами державного регулювання економіки.

В еволюційному розвитку аграрного сектору індустріально розвинених держав досить чітко виділяються три етапи. Вони відрізняються один від одного динамікою відтворювальних процесів у галузі, особливостями формування ринкових цін на сільськогосподарську продукцію, що у свою чергу обумовлює їхню відмінність і за механізмами регулювання агропродовольчої економіки, за співвідношенням між ринковими та державними методами регулювання.

У країнах із розвинутою ринковою економікою до 20-х ХХ ст. переважним регулюючим механізмом був ринковий механізм конкурентного рівноваги. Панівною концепцією цього етапу була неокласична концепція свободи конкуренції та ринкового саморегулювання економіки. Роль держави у регулюванні аграрного сектору економіки була незначною. То був етап ненасиченого агропродовольчого ринку (перший етап). Рівень насичення потреб населення продовольством був вкрай низьким. У зв'язку з цим попит населення на продовольство був високоеластичний за доходами, і спостерігалася тенденція щодо його швидкого зростання. На етапі ненасиченого ринку еластичний попит на продовольство гнучко відображає зміни ринку. Саме це зумовило висунення як концептуальну основу державної політики того періоду постулат Ж.-Б. Сея, який отримав назву "закон ринку Сея". Суть даного постулату: дія законів ринку веде до того, що виробництво саме створює потреби, а сукупний попит відповідає сукупній пропозиції. Таке автоматичне ринкове врівноваження попиту та пропозиції обумовлює, на думку прихильників такої концепції, неможливість тривалих відхилень попиту та пропозиції та неприпустимість втручання держави в економіку. характеризує оптимум виробництва та відтворення. Якщо немає шляху ринкового механізму перешкод, то досконала конкуренція забезпечує переважання у всіх галузях, зокрема й у сільському господарстві, однаковий ступінь максимізації прибутку, яка за умовою конкурентної ефективної рівноваги досягається за рівності граничного доходу граничним витратам [2].

Міжгалузевий механізм досколої конкуренції призводить до вирівнювання в галузях ефективності розподілу та використання ресурсів та до вирівнювання виробничої ефективності. Ця умова конкурентної рівноваги є водночас умовою здійснення нормального відтворювального процесу відповідно до потреб суспільства. З позиції відтворення така рівновага характеризується тим, що ринковий механізм за умов досколої конкуренції автоматично забезпечує створення нормальних рівних умов реалізації як простого, а й розширеного відтворення. Ціна конкурентної ефективної рівноваги забезпечує при досколої конкуренції однакові рівні умови для:

1) відшкодування витрат виробництва, відновлення витрачених факторів виробництва (умова простого відтворення);

2) отримання нормального (середнього) прибутку, достатнього для придбання додаткових факторів виробництва (умова розширеного відтворення);

3) кількісного та якісного нарощування виробництва продукції відповідно до потреб суспільства (умова розширеного відтворення). ідеальна і характерна лише для умов абстрактної досконалої конкуренції. У реальному житті ця рівновага постійно порушується через виникнення різних бар'єрів по дорозі дії конкурентного механізму [3].

На початку ХХ ст. відбулися докорінні зміни в сільському господарстві та агропродовольчому ринку індустріально розвинених держав. Ці зміни ознаменували початок нового (другого) етапу у розвитку агропродовольчої економіки — етапу відносного надвиробництва за високого, але поки що не повного насичення потреб. З 80-х років ХХ ст. аграрний сектор цих країн вступив у етап повного насичення та перенасичення внутрішніх потреб у продовольстві, у етап абсолютного надвиробництва (у третій етап). На другому етапі у зв'язку з неповною насиченістю потреб у продовольстві попит був ще відносно еластичний за доходами та цінами. На третьому перенасиченому етапі він стає практично нееластичною [4]. Така зміна еластичності є одним із основних факторів, що зумовлюють особливості кон'юнктури та характеру відтворення на цих етапах.

Тенденція до сталого розширеного відтворення змінилася на другому етапі нестійким циклічним розвитком сільського господарства. Розширене відтворення періодично почало змінюватися депресією та спадом виробництва. Зазначені особливості відтворення в аграрному секторі економіки на етапі, що розглядається, обумовлені тим, що конкурентний механізм, з одного боку, не може різко наростити споживання продовольства і попит у зв'язку з тим, що останній в умовах високого насичення потреб став у порівнянні з першим етапом менш еластичним, а з іншого боку, не в змозі забезпечити швидке скорочення виробництва сільськогосподарської продукції до рівня попиту, що склався, через нееластичність пропозиції за цінами. Нееластичність пропозиції, його нечутливості на ринкові регулюючі сигнали пов'язана з бар'єрами на шляху міжгалузевого механізму конкурентної рівноваги. Вони зумовлені низькою мобільністю ресурсів, зайнятих сільському господарстві. Земля як специфічний сільськогосподарський фактор виробництва практично не мобільний і не може брати участь у міжгалузевому перерозподілі надлишкових ресурсів під впливом міжгалузевого механізму конкурентної рівноваги [5]. Необхідно зазначити, що інертною, немобільною є й робоча сила сільському господарстві. Збереження ситуації відносної надмірності ресурсів проти обсягами можливої реалізації продукції при відстаючому зростанні попиту і наростаючому імпорту призводить до стійкого перевищення пропозиції над попитом.

У цій ситуації стала спостерігатися тенденція до тривалого відхилення ринкових цін від цін конкурентної ефективної рівноваги. Тенденція до заниження цін і доходів у сільському господарстві виявилася у виникненні та загостренні проблеми сталого (не короточасного) диспаритету між цінами на сільськогосподарську продукцію та на промислову продукцію, що купується сільгосподарови-робниками.

З позиції відтворення зазначений стійкий міжгалузевий диспаритет цін означає, що ринковий механізм за умов неповного насичення ринку агропродовольства неспроможна автоматично створювати нормальні рівні у всіх галузях умови реалізації розширеного відтворення. Занижені в порівнянні з ціною конкурентної ефективної рівноваги ринкові ціни в сільському господарстві не за-

безпечують необхідні умови для розширеного відтворення [6].

Отже, внаслідок стійкого заниження цін отримані доходи у сільському господарстві виявляються нижче сумарної потреби галузі у відшкодуванні і розширеному відтворенні чинників і результатів виробництва. Саме таким шляхом може бути підтримана ціна на сільськогосподарську продукцію та підтягнута до рівня ціни конкурентної ефективної рівноваги [7]. Внаслідок цього можуть бути відновлені умови, необхідні для розширеного відтворення: відшкодування витрат виробництва, відновлення витрачених факторів виробництва, отримання нормального (середнього) прибутку, достатнього для розширеного відтворення.

Але роль держави у цій ситуації має зводитися не до заміни ринкового механізму регулювання, а до створення таких умов, за яких він урівноважував би попит та пропозицію. При цьому таке врівноважування відбувалося не за рахунок скорочення пропозиції, виробництва продукції (як це робить механізм економічної кризи), а за рахунок підвищення попиту на неї. Вирішення завдання підвищення сукупного попиту на сільськогосподарську продукцію та продовольство може бути здійснено лише за певних стимулюючих попит державних методів регулювання відтворювального процесу. У зв'язку з цим на державну політику в аграрній сфері не могла не вплинути розроблена Дж.М. Кейнсом теорія ефективного попиту [8]. Ця теорія стала концептуальною основою методів регулювання агропродовольчого ринку, що впроваджуються на другому етапі. У державній політиці стали широко використовуватися методи активізації та розширення сукупного попиту на сільськогосподарську сировину та продовольство. Для цього в передвоєнний і особливо в післявоєнний періоди у західних країнах широко почала використовуватися політика підтримання цін і доходів фермерів. Ця політика є політикою створення умов стійкого розширеного відтворення сільському господарстві. Корінне зміна концептуальних підходів та реальної політики регулювання агропродовольчого ринку дає підстави назвати етап неповного насичення агропродовольчого ринку етапом його державно-ринкового регулювання. Для України орієнтиром має бути не сучасна аграрна політика Заходу, що застосовується в умовах перенасичених внутрішніх потреб, а політика державно-ринкового регулювання та розширення попиту на сільськогосподарську продукцію та продовольство з боку населення та держави, яка активно застосовувалася у розвинених зарубіжних державах до 80-х років в умовах, коли потреби на продовольство були не насичені.

Проведення експансіоністської політики держави щодо розширення попиту та виробництва продовольства і, відповідно, за підтримкою вітчизняних виробників передбачає використання наступних методів:

- інтервенція на аграрному ринку через здійснення політики підтримки вітчизняних виробників та закупівлі продукції державою;
- протекціоністські заходи щодо захисту внутрішнього ринку від імпортерів;
- експортні субсидії окремих продуктів.

Державне регулювання сільського господарства в цілях забезпечення процесу розширеного відтворення повинно концентруватися на реалізації таких напрямів:

- формування й підтримка єдності середовища діяльності господарюючих суб'єктів галузі із використанням інструментів законодавчого закріплення єдиних правил функціонування і бюджетної підтримки;

— системне програмно-цільове використання бюджетних та інвестиційних ресурсів для забезпечення найбільш повного й ефективного використання господарючими суб'єктами галузі ґрунтового-кліматичного, виробничого і соціального потенціалу;

— удосконалення системи наукового, інформаційного, кадрового забезпечення сільського господарства;

— організація і законодавче закріплення механізму функціонування державного моніторингу процесів відтворення у сільському господарстві, включаючи ціновий моніторинг;

— проведення єдиної технологічної політики в галузі за рахунок підтримки елітного насінництва і племінного тваринництва, встановлення єдиних державних галузевих стандартів, системи підготовки і перепідготовки кадрів, регулювання трудової міграції у сільській місцевості;

— підтримка базових підгалузей і підприємств шляхом здійснення структурної перебудови сільського господарства, розробки та реалізації механізмів концентрації засобів виробництва і землі в ефективних власників;

— розробки та реалізації єдиної кредитно-фінансової політики, яка забезпечить умови для функціонування процесу розширеного відтворення у сільському господарстві, використовуючи інструментарій системи пільгового кредитування, що забезпечує першочерговий доступ сільськогосподарських товаровиробників до кредитних ресурсів, формування спеціалізованих пріоритетних систем страхування;

— формування системи активізації інвестиційної діяльності сільського господарства шляхом розробки програм стимулювання приватних вітчизняних інвестицій через надання інвесторам додаткових пільгових преференцій та інших пільг при реалізації проєктів у сфері сільського господарства;

— стимулювання розвитку альтернативної зайнятості у сільській місцевості, розвитку соціальної інфраструктури села.

Заходи державної підтримки сільського господарства повинні забезпечити такі умови функціонування, за яких переважна частина сільськогосподарських товаровиробників буде спроможна вести розширене відтворення за рахунок власних коштів, а також мати можливість залучати й обслуговувати позичкові кошти.

В умовах обмеженості можливостей реалізації процесу повного відтворення засобів виробництва, та зважаючи на дію виробничих і фінансових факторів, підвищується актуальність забезпечення процесу часткового відтворення, що подовжує термін служби технічних засобів і розширює можливості їх використання у виробництві.

Повне відтворення засобів виробництва ніколи не відбувається без часткового, а закономірності часткового відтворення зумовлені змінами: удосконаленням конструкції технічних засобів. Будівлі, споруди, передавальні пристрої в процесі виробничої діяльності зношуються, що формує потребу їх повного або часткового відтворення.

Стратегія повного і часткового відтворення залежить від терміну експлуатації технічних засобів, які співіснують і паралельно реалізуються. Із старінням технічного парку більшою мірою реалізується стратегія часткового відтворення, яка забезпечує підтримання засобів виробництва через здійснення ремонту, а оновлення існуючого парку реалізується через стратегію повного відтворення, яка передбачає збільшення частки капіталовкладень на придбання нової техніки. Більше того, ця стратегія залежить і від науково-технічного прогресу, який сприяє створенню нової, більш надійної техніки, що скорочує витра-

ти на часткове відтворення. У перспективі розглядається можливість мати технічні засоби, які потребують менших витрат на підтримку їх у робочому стані.

Отже, відтворення технічних засобів супроводжується двома паралельними економічними процесами — повного і часткового відтворення засобів виробництва. Засоби виробництва у процесі експлуатації повинні мати відображення у вигляді двох паралельних самостійних фінансових потоків.

Перший потік капіталу, що формується відповідно до економічних законів у просторі та часі, повинен відображати і забезпечувати процес створення фонду амортизаційних відрахувань, який є цільовим за своїм функціональним призначенням і сприяє забезпеченню повного відтворення засобів виробництва на існуючій або модернізованій, інноваційній основі. Реалізація повного відтворення є більш капіталомістким процесом порівняно із частковим відтворенням.

Другий потік капіталу повинен відображати закономірності формування другого цільового фонду — фонду ремонту, основною метою якого є акумулювання капіталу на забезпечення часткового відтворення, тобто, проведення необхідних ремонтних заходів, технічного обслуговування технічних засобів. Його реалізація на практиці дозволяє подовжити фактичні терміни експлуатації засобів виробництва, але залишковий ресурс машини після капітального ремонту істотно менше ресурсу нової техніки.

Зазначимо, що кошти, які витрачаються на капітальний ремонт, проходять свій кругообіг, поза основними засобами, оскільки вони належать до категорії обігових і накопичуються за відповідним нормами у фонді ремонту, залежно від конструкції машини. Фонд ремонту може значно перевищувати фонд амортизації, тому що за оптимальний термін служби витрачається коштів на підтримку у працездатному стані у двічі більше, ніж коштує новий технічний засіб.

Амортизація як економічний процес виробництва повинна забезпечити відтворення основних засобів виробництва на технічно удосконаленій основі. Сучасні будівлі, споруди, також і мобільні технічні засоби повинні відтворюватися на сучасній модернізованій основі, оскільки ефективність їх використання залежить від відповідності технологічним та організаційним особливостям виробництва.

ВИСНОВКИ

В умовах дефіциту засобів виробництва доцільною є організація часткового відтворення для максимально можливого подовження термінів їх експлуатації, навіть за межами економічної доцільності, з метою забезпечення стабільного функціонування підприємства та продовольчої безпеки. При цьому повне відтворення засобів виробництва може бути реалізовано як на існуючій, так і на інноваційній основі.

Закономірності руху основних засобів виробництва в межах економічно доцільних термінів служби формують основу для введення у виробничий процес нових технічних засобів завчасно до вичерпання тих, по яких нараховано амортизацію. Нові засоби виробництва забезпечують розширене відтворення на сучасній інноваційній основі, що сприяє поліпшенню умов її продуктивного використання.

Модернізація основних засобів виробництва передбачає конструктивні та технічні зміни з метою поліпшення техніко-економічних показників використання, тобто підвищення продуктивності, підви-

щення надійності тощо. З економічної точки зору модернізація — це додаткове залучення капіталу в основні фонди з метою їх відтворення на розширеній інноваційній основі, доцільність яких обґрунтовується розрахунком показників порівняльної ефективності альтернативних варіантів її реалізації.

Обґрунтування формування й розвитку виробничо-технічного потенціалу суб'єктів господарювання аграрної сфери повинно базуватися на економічних закономірностях теорії руху капіталу, яка відображає техніко-економічні параметри та особливості споживання в процесі виробництва товарів і послуг. Відповідно до теорії руху засобів виробництва та їх обороту розширене відтворення може бути успішно реалізоване лише після того як, буде забезпечене просте відтворення. Нині у вітчизняній практиці, зважаючи на закономірності поставок і вибуття техніки, просте відтворення не забезпечується. Пріоритетними завданнями сучасного етапу розвитку сільського господарства є забезпечення рівня простого відтворення на інноваційній або модернізованій основі.

Література:

1. Дриженко О.А. Державна підтримка інноваційних процесів в сільському господарстві. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Т. 30 (69), № 2. — С. 110—115.
2. Залізничук В.П. Державна підтримка аграрного сектору економіки країни як основа забезпечення продовольчої безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 3. С. 123—127.
3. Ставська Ю.В., Гладких Т.В., Сауляк Р.Ю. Державна підтримка фермерських господарств України в умовах глобальної нестабільності. Проблеми системного підходу в економіці. 2018. Вип. 3 (2). С. 7—12.
4. Коробка С.В. Державна підтримка малого підприємництва на сільських територіях. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Серія: Економічні науки. 2018. Т. 20. № 86. С. 3—7.
5. Мазур Ю.В. Державна підтримка АПК України: суть, значення та сучасний стан. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 7. С. 128—136.
6. Непочатенко О.О., Хлівна І.В., Транченко А.В., Транченко О.М. Стратегічні альтернативи розвитку та

державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників. Економіка і управління. 2014. № 2. С. 90—96.

7. Оруджева Т.М., Рябенко Г.М. Державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників. Таврійський науковий вісник. Економічні науки. 2016. Вип. 95. С. 61—66.

8. Прудивус Л.В. Державна підтримка підприємництва в агровиробництві України на засадах стійкості доходів. Вісник аграрної науки. 2017. № 4. С. 65—69.

References:

1. Dryzhenko, O.A. (2019), "State support of innovation processes in agriculture", *Vcheni zapysky Tavrijs'koho natsional'noho universytetu imeni V.I. Vernads'koho. Seriya: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 30 (69), no. 2, pp. 110—115.
2. Zalizniuk, V. (2019), "State support of the agricultural sector of the economy of the country as a basis for protection of food safety", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 3, pp. 123—127.
3. Stavs'ka, Yu.V. Hladkikh, T.V. and Sauliak, R.Yu. (2018), "State support of Ukrainian farms in conditions of global instability", *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, vol. 3 (2), pp. 7—12.
4. Korobka, S.V. (2018), "State support for small business in rural areas", *Naukovyj visnyk L'vivs'koho natsional'noho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohij imeni S.Z. Gzhyts'koho. Seriya: Ekonomichni nauky*, vol. 20, no. 86, pp. 3—7.
5. Mazur, Yu.V. (2017), "State support of the agro-industrial complex of Ukraine: essence, significance and current state", *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 7, pp. 128—136.
6. Nepochatenko, O.O. Khlivna, I.V. Tranchenko, L.V. and Tranchenko, O.M. (2014), "Strategic alternatives for development and state support of agricultural producers", *Ekonomika i upravlinnia*, vol. 2, pp. 90—96.
7. Orudzheva, T.M. and Riabenko, H.M. (2016), "State support of agricultural producers", *Tavrijs'kyj naukovyj visnyk. Ekonomichni nauky*, vol. 95, pp. 61—66.
8. Prudyvus, L.V. (2017), "State support of entrepreneurship in agricultural production of Ukraine on the basis of income stability", *Visnyk ahrarnoi nauky*, vol. 4, pp. 65—69.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2021 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА